

AVRUPA BİRLİĞİ KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI VE DEĞİŞİM EĞİLİMLERİ

Avrupa Bbirliği'nde Kırsal Alan Kavramı ve Kırsal Alanın Sorunları

Avrupa Birliğinde (AB) kırsal alan çok farklı yapılara ve fonksiyonlara sahne olan kompleks alanlar olarak ele alınmaktadır. Kırsal alanlar, insanoğlunun kendi cinsiyle ve doğa ile girdiği çeşitli etkileşimlerin üzerinde yer aldığı mekanlardır. Bu alanlar, çoğu zaman tarım ve ormancılığın başat olduğu ama bunun yanında turizm, küçük ve orta ölçekte sanayinin ve el sanatları gibi diğer iktisadi faaliyetlerin de önemli olduğu, üzerinde insanoğlunun köy, pazar gibi sosyal yapılar yükselttiği, ekolojik açıdan değerli ve kentli insanlarla da sürekli etkileşim halinde olunan mekanlardır.

Yine de, kırsal alanın herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapmak imkansızdır. AB'de her üye devlet kendine göre kırsal alanı tarif etmiştir. Bunlar genelde sosyo-ekonomik kriterler temeline oturan tanımlamalardır ve birbirinden çok farklıdır. Bu tanımlamalarda kırsal alanlar arazi parçası olarak ele alınıp tarımsal deseni, arazi kullanımı, kentlere yakınlığı gibi kıstaslar göz önüne alınabilmekte, yine bu alanlar sosyo-kültürel özelliklerine bağlı olarak sosyal temsil, alışkanlıklar, ekonomik faaliyetlerde çeşitlilik ve nüfus azalması, göç olgusu gibi kriterler çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Ancak, kırsal alan için AB seviyesinde ortak bir tanım olduğu söylenemez.

Bunun yanında, OECD, kırsal alanlar için AB metinlerinde de kullanılan bir tanım geliştirmiştir. Buna göre kırsal alanlar nüfus yoğunluğunun km² başına 150 kişinin altında olduğu topluluklardır. Bu tanım ışığında bölgeler üç gruba ayrılmış, nüfusunun %50'den fazlası kırsal topluluklarda yaşayanlar *kırsallığı baskın bölgeler*, %15-50 arası kırsal topluluklarda yaşayanlar *önemli ölçüde kırsal bölgeler*, nüfusun %15'in den azı kırsal topluluklarda yaşadığı bölgeler ise *kentselliği baskın bölgeler* olarak sınıflandırılmıştır.

Bu tasnifin yanında, 1988 yılında yayınlanan "Kırsal Toplumun Geleceği" adlı Komisyon belgesi kırsal alanları ulusal ekonomilerle entegre olma derecesine göre sınıflandırmışlardır. Buna göre;

- *Entegre kırsal alanlar*: büyüyen bir nüfus, tarım dışı sektörlere dayanan bir istihdam, bunun yanında toprağın kullanılmasında tarımın hala kilit role sahip olması, çevresel, sosyal ve kültürel miras yönünden tehditlerle karşı karşıya kalmak ve büyük şehirlere yakınlık bu tür alanların özellikleri olarak sıralanabilir.
- *Orta derece kırsal alanlar*: nispeten kentsel alanlardan uzaklık, tarım ve tarım dışı sektörlerin değişen oranlarda karışımı bir ekonomik yapı, geniş ölçekli çiftliklere rastlanması bu tür alanlarda görülen niteliklerdir.
- *Tam (remote) kırsal alanlar*: çok düşük nüfus yoğunlukları, çok düşük gelir seviyesi, yaşlı nüfus, tarımsal istihdama dayanan ekonomi, düşük yeterlilikte temel hizmet sunumu, çevreden izole olmaya sebep olacak topografik özellikler bu tür alanların özellikleri olarak zikredilebilir.

OECD sınıflamasına göre, AB sınırları içindeki toprakların %80'i kırsal alanlardır ve Birlik nüfusunun %17.5'i bu alanlarda yaşamaktadır. Bunun yanında, Avrupa kırsal alanları kendi aralarında muazzam farklılıklara sahiptir. Örneğin, OECD tanımına göre, İngiltere'de kırsal topluluklarda yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı %8.7 iken bu oran Fransa'da %23.7'ye Avusturya'da %34.6'ya ve İsveç'te %66.8'e kadar çıkmaktadır. (Bkz. Tablo:1) Kırsallığı baskın alanlar diğer bölgelere göre tüm üye ülkelerde en düşük gelir seviyesine sahip olmakla birlikte üye ülkeler ulusal ekonomileri arasında farklılıklar olması sebebiyle Avrupa kırsal alanları arasında gelir farklılıkları vardır. AB yurtiçi gayri safi hasılası 100 kabul edilirse İngiltere'nin kırsallığı baskın bölgelerinde bu gelir 73.4 seviyesinde iken İtalya'nın aynı bölgelerinde bu düzey 60.8'e Portekiz'de 34.5'e inebilmektedir. (Bkz. Tablo:2) Bazı üye ülkelerde (İngiltere, Almanya, Fransa ve Danimarka) işsizlik oranları kırsal alanlarda kentsel alanlara göre daha düşükken diğer üye ülkelerde işsizlik kırsal alanlarda kentsel alanlardakinden daha yüksektir.(Bkz. Tablo:3) Tarımın ve ormancılığın kırsal ekonomilerde payı üye ülkeler arasında değişmektedir. (Bkz. Tablo: 4) Tarımsal yapılar özellikle kuzey ülkeleri ile güney ülkeleri arasında farklılıklar arz etmektedir. Yunanistan, İtalya ve Portekiz gibi Akdeniz ülkelerinde ortalama büyüklüğü 4-8 ha arası olan küçük ve orta ölçekli tarımsal işletmeler hakimken, Almanya, Fransa, İngiltere gibi kuzey ülkelerinde ortalama büyüklüğü 17 ha'dan 67 ha'ya değişen orta ve büyük ölçekte tarımsal işletmeler yaygındır.

AB'de kırsal alanlar, bu çeşitliliklerine rağmen bazı ortak sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bu alanlarda yaşanan sıkıntılar en başta; özellikle eğitilmiş genç nüfusun diğer bölgelere göç

etmesi, neticesinde nüfusun azalması, buna bağlı olarak nüfusta yaşlanma ve yetenekli insan kıtlığı ile karşılaşılması, diğer bölgelere nazaran daha düşük gelir seviyesi yakalanması ve yüksek oranda işsizlik olarak sıralanmaktadır.

Kırsal alanlarda çalışan nüfus azalma eğilimindedir. 1986 yılından 1995 yılına kadar kırsal alanlarda çalışan nüfus %3 azalırken diğer bölgelerde ortalama %5 artmıştır. Bunun yanında, bu alanlarda yetersiz altyapı ve hizmet sunuşunda zayıflık mevcuttur ve tarım dışı istihdam ve eğitim imkanlarının sınırlıdır. Bu sebeplerden birçok kırsal alanın mevcudiyetini tehlikeye girmektedir.

Bunun yanında bu tablonun zıddını gösteren kırsal bölgelerde vardır. Bazı kırsal alanların Avrupa'nın en dinamik alanları olduğu görülmekte, bunlar ülke ortalamasından yüksek büyüme gerçekleştirmekte ve istihdam yaratmakta başarılı olmaktadır. İncelendiğinde bu gibi bölgelerin ortak özellikleri olarak şunlar öne çıkmaktadır:

- Paylaşılan bir bölge kimliği ve sosyal uyum
- Arzu edilen hedef noktalar etrafında odaklanma
- Girişimci ortam
- İyi eğitim düzeyi
- Diğer komşu alanlarla işbirliği
- Çekici bir kültürel ve doğal çevre
- Avrupa'nın diğer kırsal alanları ile kurdukları işbirliği ile uygun bilgiye ulaşma imkanı arama

Kırsal alanlar diğer bölgeler gibi sürekli değişim yaşamaktadırlar. OTP politikalarının etkileri yanında, teknolojideki, yaşam şekillerindeki, tüketim alışkanlıklarındaki ve iletişimdeki gelişmeler kırsal alanların çehrelerini değiştirmektedir

Son zamanlarda kamu hizmetleri, bankacılık, turizm, haberleşme ve bilgi teknolojileri tarım dışı faaliyetler olarak öne çıkmaktadır.

AB KIRSAL KALKINMA POLİTİKASI

AB’de kırsal kalkınma konusu her zaman gündemde yer edinmiştir. Konu genel olarak tarım politikalarının tamamlayıcı bir unsuru olarak görülmüştür. 1968 yılında Malsholt planı olarak bilinen tarım reformu planında tarım işletmelerinin modernizasyonu, tarım nüfusunun azaltılması ve tarımda çalışanların sosyo ekonomik bilgilerinin ve mesleki yeterliliklerinin artırılması hedef olarak belirlenmiştir. Yunanistan, İspanya ve Portekiz’in Topluluğa üye olmaları ile birlikte geliştirilen Entegre Akdeniz Programları ile yine işletmelerin modernleştirilmesi, mesleki eğitim sağlanması, üretici gruplarının kurulması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve turizm, küçük ve orta ölçekte teşebbüslerin kurulması için özendirici tedbirlerin yürürlüğe konulması amaçlanmıştır.

1987 yılında kabul edilen Avrupa Tek Senedi ile Birlik 1992 yılında Tek Pazar oluşturma hedefini üstlenmiş, bu çerçevede malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımındaki engellerin kalkması bunun yanında Topluluğun farklı bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması hedef alınmıştır. Maastricht Anlaşması ile, Topluluğu Kuran Antlaşmanın ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasına yönelik hedeflerle ilgili 130A nolu maddesine eklenen “kırsal bölgeler de dahil olmak üzere” ibaresi ile kırsal kalkınmaya yasal dayanak sağlanmıştır.

1988 yılında Komisyon tarafından Kırsal Toplumun Geleceği adlı bir tebliğ hazırlanmıştır. Bu tebliğ kırsal alanların sadece coğrafyaya dayalı olarak ele alınmaması gerektiğini, bu alanların ekonomik ve sosyal hayatın çok farklı aktivitelerine sahne olan kompleks bir yapı teşkil ettiğini belirtmiş, kırsal alanların sadece içinde barındırdığı nüfusa iş ve hayat veren alanlar olmadığı, bunun yanında toplumun tüm kesimlerine hitap eden, ekolojik dengenin kurulduğu çok fonksiyonlu alanlar olduğu vurgulanmıştır. Bu tebliğde, kırsal kalkınma için üç esas hedef belirlenmiştir;

- ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması;
- tarım tekrar düzenlenirken kırsal ekonominin bir bütün olarak ele alınması;
- çevrenin ve doğal kaynakların korunması.

Yine aynı yıl, 2052/88 sayılı Konsey Tüzüğü ile yapısal fonlar etkinliklerinin artırılması amacıyla yeniden düzenlenmiş, Topluluğun yapısal politikalarında 5 temel hedef belirlenmiş ve fonlar bu hedeflere göre yönlendirilmiştir. Buna göre, FEOGA-Yönlendirme Bölümü Hedef 1 ve Hedef 5'in finansmanında kullanılacaktır. Hedef 1 ile kalkınmada geri kalmış bölgelerde yapısal uyum ve gelişmenin desteklenmesi öngörülmüş, Hedef 5a ile tarım ve ormancılıkta üretim ve işleme yapılarının düzenlenmesinin hızlandırılması amaçlanmıştır, bu çerçevede çiftliklere yatırım yardımı, 55 yaşın üstündeki çiftçiler için erken emeklilik primleri, çevre dostu uygulamalara destek, gıda dışı amaçlı tarım ürünlerinin teşviki, işleme ve pazarlama için yatırım yardımları gibi konular kapsam dahiline alınmıştır, Hedef 5b ile kırsal alanlarda ekonomik çeşitliliğin teşvik edilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefler çerçevesinde yürütülen programlar 2000 yılına kadar devam etmiştir. Bu hedeflerin dışında kırsal alanlarda gerçekleştirilen projelerde karşılıklı dayanışma ortamı yaratmak, deneyimleri paylaşmak, yenilikleri desteklemek üzere LEADER denen Birlik girişimleri başlatılmıştır. LEADER I (1991-94) programına 217 bölgesel çalışma grubu katılırken, LEADER II (1994-99) programına 850 çalışma grubu katılmıştır. Bunların devamı olan LEADER + programı 2000-06 yıllarını kapsamakta, FEOGA-Garanti Bölümü tarafından finanse edilmektedir.

1996 yılında düzenlenen “Kırsal Kalkınma konulu Konferans” Cork deklarasyonu ile tamamlanmıştır. Bu deklarasyon ilerde Topluluğun kırsal kalkınma politikasını belirlemek üzere önemli bir doküman olmuştur. Bu deklarasyonda şu hususlar vurgulanmıştır;

- kırsal alanlarda sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması amacıyla kapasitenin teşviki
- kırsal alanlarda katılımcı yaklaşımları artırma
- politika uygulamalarının ve karar mekanizmasının yerinden bir yönetimle yapılması
- sürdürülebilir kırsal kalkınma programlarının birbirleriyle koordine edilmesi

Komisyon tarafından hazırlanıp 25 Mart 1999 tarihinde Konseyce kabul edilen, 2000’li yıllarda Birliğin karşılaşılabileceği muhtemel tehditleri belirleyen ve bunlar çerçevesinde Birlik politikalarında ve özelde tarımsal desteklemede yenilikler getiren kapsamlı reform paketi Gündem 2000’le birlikte 2000-06 yılları arasında geçerli olmak üzere yapısal fonların hedefleri üçe indirilmiştir. Buna göre Hedef 1, kalkınmada geri kalmış bölgelerin yapısal uyum ve gelişmesinin desteklenmesini amaçlamış, bu hedef kapsamındaki bölgeler kişi başına GSYH’sı Birlik ortalamasının %75’inden az olan bölgelerdir. Yapısal fon kaynaklarının yaklaşık üçte ikisinin bu hedefe aktarılması öngörülmektedir. Eski sistemde

Hedef 6 kapsamında ki bölgeler bu hedef kapsamına alınmıştır. Hedef 2 ile yapısal zorluklarla karşı karşıya olan bölgelerin desteklenmesi hedeflemektedir. Bu hedef kapsamında; sanayi, hizmetler ya da balıkçılık sektörlerinde yaşanan değişikliklerden etkilenen bölgeler, ekonomik çeşitlilik bulunmaması sebebiyle ciddi bir düşüş içinde bulunan kırsal bölgeler ve ekonomik faaliyetlerin kaybı sebebiyle güçlük içinde bulunan kentsel bölgeler yer almaktadır. Hedef 3 ile de eğitim, mesleki eğitim ve istihdam konularında modernleştirme çabaları kapsama alınmıştır. Son hedef, diğer hedeflerin uygulanmadığı bölgelerde yürürlükte olacaktır.

Artık yeni kırsal kalkınma politikası OTP'nin ikinci sac ayağı olarak düşünülmektedir. AB Komisyonunu hazırladığı "OTP Reformu: Kırsal Kalkınma" adlı metne göre Avrupa tarımının şu an karşı karşıya bulunduğu yeni gerçekler ve tehditler; dünya pazarlarının küreselleşmesi, tüketici endeksli kalite gereksinimleri ve Birliğin genişlemesidir. Metne göre, bu değişimler sadece tarımı değil kırsal alanlardaki yerel ekonomileri de etkileyecektir. Bu yüzden tarım sektörünün geleceği kırsal alanlardaki dengeli bir gelişme ile doğrudan ilgilidir.

Bunun yanında halihazırdaki AB kırsal kalkınma politikasını üç farklı endişe yönlendirmektedir.

- Tarım sektörünü yeniden yapılandırma ihtiyacı
- Bölgesel gelişme politikası ile birlikte ekonomik ve sosyal bütünleşmenin artırılması gereği
- OTP ye çevresel hassasiyetleri enjekte etme fikri.

Bu endişeler çerçevesinde oluşturulan kırsal kalkınma politikasının ilkeleri şunlardır:

- Tarımın çok fonksiyonluluğu
- Kırsal ekonomilere çok sektörlü ve entegre yaklaşım geliştirilmesi: yeni gelir kaynakları yaratılması, istihdam sağlanması ve kırsal mirasın korunması.
- Kırsal kalkınma için yöneltilen yardımlarda esneklik: Ademi merkezîyetçi, yerinden yönetim ve bölgesel, yerel yetkililerle danışma ve ortaklık.
- Şeffaflık. Programların hazırlanmasında ve yönetilmesinde şeffaflık, mevzuata kolay ulaşım ve basitlik.

Birlikte kırsal kalkınma politikaları ile şu hedeflere ulaşılmak istenmektedir:

- Tarım ve orman sektörünün güçlendirilmesi,
- Kırsal alanların rekabet gücünün artırılması ve
- Çevrenin ve kırsal mirasın korunması.

AB kırsal kalkınma politikasının şu anda dayandığı temel mevzuat Gündem 2000 doğrultusunda çıkarılan 1257/99 sayılı Konsey Tüzüğüdür. Bu tüzükte AB'nin kırsal kalkınmayı desteklemek için ne tür programlara yapısal fonlardan kaynak aktaracağı ele alınmaktadır. Aşağıda bu tüzük ile belirlenen kırsal kalkınma tedbirleri ayrıntıları ile ele alınmaktadır.

AB KIRSAL KALKINMA TEDBİRLERİ

a) Tarımsal işletmelerde yatırım

Birlik, çiftlik araçlarının modernleştirilmesi, işletme gelirlerini ve yaşam standartlarını artırmak, çiftçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla tarımsal işletmelerde yatırımı desteklemektedir. Böyle bir yatırımın aşağıdaki hedeflerden birini veya birkaçını karşılaması istenmektedir:

- üretim maliyetlerini düşürmek
- ürün kalitesini artırmak
- doğal çevreyi, hijyen koşullarını ve hayvan bakımı standartlarını korumak-geliştirmek
- çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi desteklemek

Ayrıca çiftliklerin bu tedbir imkanlarından yararlanabilmeleri için

- Ekonomik varlığının sürdürülebilirliğini kanıtlamaları
- Çevre, hijyen ve hayvan bakımı standartları sağlanmaları ve
- Çiftçinin yeterli mesleki yetenek ve yeterliliği taşıması gerekmektedir.

Topluluğun toplam destek oranı dezavantajlı alanlarda azami %50, diğerk alanlarda %40tır. Genç çiftçiler için bu oranlar dezavantajlı alanlarda %55'e ve diğerk alanlarda %45'e çıkmaktadır.

Çiftliklerin bir nesilden diğerkine geçmesini kolaylaştırmak amacıyla Birlik genç çiftçilere çiftlik kurma konusunda destek olacak kuruluş yardımı vermekte ve erken emekliliği teşvik etmektedir.

b) Genç çiftçilere destek

İlk defa bir tarımsal işletme kuruyor olan 40 yaşın altındaki çiftçilere yeterli mesleki yetenek ve yeterliliği taşımaları, çiftliğin ekonomik varlığının sürdürülebilir olduğunu kanıtlanmaları ve çevre, hijyen ve hayvan refahı standartları sağlamaları şartıyla, kuruluş için, tek bir primden ve kuruluştan kaynaklanan maliyetleri kapatan borçlar için faiz sübvansiyonundan oluşan bir destek sağlanmaktadır.

c) Erken Emeklilik

Çiftçiliği bırakmak isteyen yaşlı çiftçilere gelir desteği sağlamak, yaşlı çiftçilerle gençler arasında değişimi sağlamak amaçlarıyla erken emeklilik teşvik edilmektedir.

Bu tedbir imkanların yararlanmak için,

- çiftliğı bırakan çiftçi:
  - bütün ticari faaliyetlerini bırakmalı
  - emeklilik yaşından küçük 55 yaşından büyük olmalı
  - geçmiş 10 yılda çiftçilikle uğraşmış olmalı

- Çiftliğı alan:

- tarımsal işletmenin başı olarak bırakılan arazinin tamamını veya bir kısmını üzerine almalı
- en az 5 yıldır çiftçilik yapıyor olmalı ve
- yeterli mesleki yetenek ve yeterliliğı taşımalıdır.

Teşvik sadece çiftlik sahiplerine değil tarımsal faaliyeti terkeden işçilere de sağlanmaktadır. Bu imkandan yararlanabilmeleri için işçiler:

- bütün tarım işini tamamen bırakmalı
- emeklilik yaşından küçük 55 yaşından büyük olmalı
- bir sosyal güvenlik tedbirine bağlı olmalı
- son beş yılda çalışma zamanının en az yarısını tarımsal işçi olarak geçirmiş olmalıdır.

d) Eğitim

Özellikle kaliteli ürün üretimini ve çevreyle dost üretim yöntemlerini teşvik etmek amacıyla çiftçilerin mesleki yetenekleri ve yeterliliklerini geliştirmek üzere mesleki eğitime destek verilmektedir.

Eğitim aşağıdakilerle ilgili olmalıdır:

- üretimin yeniden organizesi, arazinin geliştirilmesi ve devamını sağlayacak üretim yöntemlerinin uygulanması, çevre koruma, hijyen ve hayvan bakımı şartlarını geliştirme, ekonomik çiftçiliğe yönelik yetenekleri geliştirmek
- orman sahiplerine , orman ile ilgili faaliyetleri yürütenlere yönelik orman idaresi ile ilgili olmak.

e) Dezavantajlı alanlar ve Çevresel baskı altında olan sahalr

Doğal koşulların üretim maliyetini artırması ve tarımsal üretimi azaltması sebebiyle çiftçilik yapmanın daha zor olduğu ve yine bu sebepten uzun vadede çiftliğin mevcudiyetinin tehlikede bulunduğu alanlar dezavantajlı alanlar olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple burada çiftçilik yapanlara hektar üzerinden telafi edici ödemeler yapılmaktadır. Bu ödemenin miktarı 25-200 euro/hektar arasında değişmektedir. Dezavantajlı alanların listesi Komisyon tarafından hazırlanmıştır. Bu alanların toplamı üye ülke alanının %10 unu geçemez.

f) Tarımsal çevre tedbirleri

Çevreyi korumak, kırsal alanların yaşamlarını temin etmek amacıyla en az beş yıl boyunca çevresel tedbirleri alan çiftçilere aldıkları tedbirler sonucunda karşılaştıkları zararı telafi edecek bir yardım verilmektedir. Bu yardımın miktarı yıllık 450 euro ile 900 euro/hektar arasında değişmektedir. Bütün kırsal kalkınma tedbirlerinden sadece tarımsal çevre tedbirlerinin ülke kırsal kalkınma planlarında yer alması mecburidir.

g) Tarımsal ürünlerin pazarlama ve işlemlerini geliştirme

Tarımsal ürünlerin pazarlama ve işlemlerini rasyonel hale getirme, rekabetçiliğini ve katma değerini artırmak amacıyla çiftçileri çiftliğin ekonomik varlığının sürdürülebilirliğini kanıtlamaları, çevre, hijyen ve hayvan refahı standartları sağlanmaları şartıyla Birlik, yatırım miktarının Hedef 1 bölgeleri için %50'sini ve diğer bölgeler için %40'ını finanse etmektedir.

h) Ormancılık

Avrupa Birliği ormancılık stratejisinin bir parçası olarak, Avrupa Birliği ormanlarının korunması, sürdürülebilir yönetiminin sağlanması ve geliştirilmesi amaçlarıyla ormancılık faaliyetleri desteklenmektedir. Bu yapılırken ormancılığın çok fonksiyonlu oluşu ve ormanların ekolojik, ekonomik ve sosyal bakımlardan üstlendikleri önemli roller dikkate alınmaktadır.

Destek özel teşebbüse, belediyelere veya bunların derneklerine ait ormanlık alanlara verilir. Hedefler doğrultusundaki ormansal ürünlerin hasıl edilmesi, işlenmesi ve pazarlanmasına yönelik yatırım, yeni ürünler, dernekler kurma, ağaçlandırma desteklenir.

i) Kırsal alanların geliştirilmesi ve uyumunu destekleme (Madde 33 tedbirleri)

Yeni tüzüğün (EC 1257/1999) 33 üncü maddesi, Topluluk düzeyindeki entegre bir kırsal kalkınmayı amaçlayan tedbirler serisini kapsamaktadır. Bu tedbir ile,

- arazi iyileştirilmesi,
- arazi birleştirilmesi,
- turizm ve el sanatlarının artırılması, tarımsal yönetim hizmetlerinin tanıtımı,
- kaliteli tarım ürünlerinin pazarlanması,
- kırsal alana götürülen temel hizmetler,
- köylerin yenilenmesi ve geliştirilmesi, kırsal mirasın korunması,
- tarım ve bağlantılı faaliyetlerin çeşitlendirilmesi
- tarımsal su kaynaklarının yönetimi,
- tarımla ilgili kırsal alt yapının iyileştirilmesi,
- tarım, ormancılık ve doğa yönetimi ile bağlantılı olarak çevrenin korunması ve hayvan sağlığının iyileştirilmesi,
- tabii afetlerle oluşan zararların giderilmesi ve yeni koruma tedbirlerinin tanıtımı,
- maliyet mühendisliği.

gibi faaliyetler desteklenmektedir.

Kırsal kalkınma tedbirlerinin uygulanmasında aşağıdaki yöntem kullanılmaktadır:

-Programlama

Kırsal alanın güçlü ve zayıf yanlarını, fırsatları ve tehlikeleri analiz eden ve neticede ölçülebilir hedeflere sahip bir stratejiyi öngören çok yıllık programlar hazırlanması.

-Ortaklık

Üye devletin Komisyona gönderdiği program üye devlet veya bölgelerle yakın işbirliği ile çalışılır yasal yükümlülükleri karşılamak açısından program kamu yetkilileri ve AB tarafından ortaklaşa finanse edilir program söz konusu kırsal alandaki ilgili tarafları bir araya getiren bir ortaklıkla geliştirilir ve yönetilir.

-Ademi merkezîyetçi yönetim

Programın mali ve idari yönetimi yetkili ulusal ve bölgesel otoriteye bırakılmıştır.

-İzleme ve değerlendirme

Programlar özel bir komite tarafından yakından takip edilir ve program önceden, ortada ve tamamlanmasından sonra değerlendirmeye tabi tutulur.

Söz konusu tedbirlerin uygulanmasında her ülkenin öncelikleri farklı farklıdır. Örnek olarak, Hollanda, Almanya ve İngiltere bu tedbirler yolu ile elde ettikleri kaynakları kırsal

altyapıyı ve köyleri yenilemek üzere kullanırken, İspanya, İtalya ve Fransa gibi ülkelerde iktisadi faaliyet çeşitlendirilmesi ve KOBİ'lere destek baskındır.

TOPLULUK KIRSAL KALKINMA GİRİŞİMİ; LEADER

Kırsal Ekonominin Geliştirilmesinde Faaliyetlerin Birleştirilmesi olarak Türkçe'ye tercüme edilebilen ve *Links between actions for the development of rural economy* kelimelerinin kısaltılmış şekli olan LEADER, AB' nin kırsal kalkınma girişiminin genel adıdır. Kendine ait bir programa sahip bu girişim, tüm topluluk düzeyinde tipik olarak seçilmiş alanlarda (örneğin, nüfusu 10 000-100 000 arasındaki yerler) entegre bir kırsal kalkınma için pilot uygulamaları teşvik etmektedir. Amacı; aşağıdaki dört ana temayı esas alarak kırsal alanların sosyal, ekonomik ve çevresel yönden sürdürülebilir kalkınmasını desteklemektir:

- bilgi ve teknoloji kullanımı,
- kırsal kaynaklı mal ve hizmetleri rekabete açma,
- kırsal toplumların hayat kalitesini iyileştirme, ve
- doğal ve kültürel kaynakların en iyi kullanımını sağlama.

Ortak Tarım Politikasının önemli bir parçası olan LEADER programı aşağıdaki üç prensibe dayalı olarak uygulanmaktadır:

- Yeniliklere açık ve tabandan tavana doğru (bottom-up) yaklaşım,
- Saha bazını esas alan bir uygulama,
- Fonların yerel- mahalli yönetimlerle (ademi merkezîyetçi) yönetilmesi.

AB'nin Ortak Tarım Politikasında 1988 yılında yaptığı reform nitelikli değişiklik ve AB de kırsal kalkınma politikasının bir ihtiyaç olduğu düşüncesi ile, 1991 yılından itibaren LEADER I olarak çalışmaya başlayan süreç, 1994 –1999 döneminde LEADER II olarak misyonunu devam ettirdi. Gündem 2000 ile, Ortak Tarım Politikasının ikinci öneme haiz çalışma alanı olarak öngörülen AB Kırsal Kalkınma programı, tedbirler ve yaklaşımlar ve saha bakımından daha kapsamlı olarak LEADER+ rumuzu ile ve 2000-2006 dönemi için devam etmektedir. LEADER+, 18 Mayıs 2000 tarihli AB Resmi Gazetesinde, "*Kırsal*

Kalkınma için Topluluk Girişimi Olarak LEADER+ nin Genel Esasları” balıklı ve 14 Nisan 2000 tarihli Komisyon ilanı ile tüm üye ülkelere bildirilmiştir.

Temsil ettikleri yerel kırsal alanlar için, kamu-özel işbirliği ile ve ortak sorumluluk anlayışıyla oluşturulan *Yerel Eylem Grupları* (local Action Groups=LAG), kendi kırsal alanları için hazırladıkları genel kalkınma stratejisine göre LEADER programını yürütürler. Bu program Topluluk ve üye ülkelerce ortaklaşa finanse edilmektedir. EAGGF dan 2002-2006 dönemi için tahsis edilen bütçe tutarı 2 milyar EURO dur.

ÜYELİĞE ADAY MERKEZİ VE DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ İÇİN TARIM VE KIRSAL KALKINMA ÖZEL KATILIM PROGRAMI (SAPARD)

a) Giriş

AB üyeliğine aday 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkesi için geliştirilen genişleme stratejisi çerçevesinde (Gündem 2000), bu ülkelerdeki tarımsal yapıyı yeniden şekillendirmek amacıyla, SAPARD (special accession programme for agriculture and rural development- tarım ve kırsal kalkınma için özel katılım programı) isimli bir katılım öncesi mali araç oluşturulmuştur. Bu programın dışında ISPA isimli çevre ve ulaştırma altyapılarını geliştirmeyi hedefleyen ve Uyum Fonuna benzeyen bir mali araç ve bir de 1990 yılından beri yürürlükte olan idari yapıyı geliştirmeyi ve yatırımları finanse etmeyi amaçlayan PHARE isimli yardım programları bulunmaktadır. SAPARD Programı bir yandan aday ülkelerin Topluluk Müktesebatını uygulamalarına yardımcı olmayı hedeflerken bir yandan da adayların üyelik yolunda tarım sektöründe ve kırsal alanlarda yaşadıkları sıkıntıları aşmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, 2000 yılından 2006 yılına kadar, 2001 yılı rakamları itibariyle, yılda 540 milyon euroluk bir kaynak aday ülkelere aktarılması hesaplanmaktadır. AB Komisyonu 20 Temmuz 1999 tarih ve 1999/595/EC sayılı kararı ile bu fonun aday ülkeler arasındaki dağılımını belirlemiştir. Bu dağılım yapılırken ilgili ülkedeki çiftçi nüfusu, tarımsal arazi, satın alma paritesine göre milli geliri ve her bir ülke için özel coğrafi özellikler dikkate alınmıştır (Bkz. Tablo 1). Diğer fonlardan farklı olarak SAPARD ile birlikte aday ülkeler, proje seçiminden ödemelerin yapılmasına sorumluluk üstlenerek üyelikle birlikte kullanıma başlayacakları Yapısal Fonların uygulama biçimine yakınlık kazanmaktadırlar.

SAPARD'ın uygulamasında üç unsur öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; 2000-06 yılları arası için 7 yıllık olarak hazırlanan **SAPARD programlarıdır**. Bu programlar aday ülkelerin sektörün sorunlarını çözmelerinde ve Topluluk Müktesebatına yaklaşmalarında yararlanmak istedikleri tedbirleri bir öncelik sırasında ortaya koyan, fonun kullanımı için uygun şartları ve muhtemel yararlanıcıları sıralayan geniş ve ayrıntılı metinlerdir. Bu metinler, tarımsal yapılar ve kırsal kalkınma Komitesi olan STAR Komitesinden onay aldıktan sonra nihai olarak Komisyondan geçmektedirler. Komisyon da planın tutarlılığını ve SAPARD hedefleri ile uygunluğunu inceledikten sonra kabul eder.

İkinci unsur, **İki taraflı Mali Anlaşmalardır**. Her bir ülke ile bütün program süresince geçerli olacak olan ve programın kontrolü ve idaresi ile ilgili kuralları içeren bir **çok yıllık mali anlaşma** ve bunun ardından her yıl, çok yıllık anlaşmayı gerektiğinde yeniden düzenleyecek ve ilgili yıl için Topluluğun mali katkısını belirleyecek olan **bir yıllık mali anlaşma** imzalanır. Bu anlaşmalarla Topluluk kaynaklarının program çerçevesinde kullanım hakkı ilgili ülkeye devredilmiş olur.

Çok yıllık anlaşma şu kısımlardan oluşur:

- Mali yönetim: Bu kısım SAPARD programının yönetiminin her bir ülkede ademi merkeziyetçi bir şekilde yönetilmesine ilişkin ayrıntılı hükümler içerir.
- Programın yönetimi, izlemesi ve değerlendirilmesi: Kırsal kalkınma programlarının etkinliğini sağlamak üzere gerekli olan izleme ve değerlendirme gereklerini açıklar.
- Genel hükümler: Diğer mali araçlarla (ISPA, Phare) kurulabilecek ilişkilere ilişkindir.
- Harcamaların 3 ayda bir ve yıllık olarak bildirilmesi: Harcamaların bildirilmesine ilişkin kuralları ortaya koyar.
- Onaylayıcı kuruluş için kılavuz: SAPARD Ajansını onaylayacak kuruluşun hazırlayacağı rapor, vereceği onayın içeriği, kapsamı ve şekli hakkındadır.
- 2222/2000 sayılı Komisyon Tüzüğüne atıf.
- Anlaşmazlıkların çözümü.

Yedi yıllık programlar ve ikili anlaşmalardan sonra SAPARD Programının uygulamaya başlayabilmesi için gerekli olan son şart bir **SAPARD Ajansının** kurulmasıdır. Bu ajans iki rol üstlenecektir. Birincisi, Programdaki tedbirleri uygulamak; ikincisi ise, projelerden yararlanacaklara ödemeleri yapmak. Bu iki rolün ilk ayağında Ajans, teklif ilanlarını yapmakla, başvuruların uygunluğunu kontrol etmekle, projeleri seçmekle, seçilen projeler için

yerinde kontrolleri yapmakla ve daha önceden belirlenmiş bir dizi kriter çerçevesinde uygulama hakkında rapor hazırlamakla sorumludur. Ödemelerle ilgili olarak da Ajans, ödeme başvurularını kontrol etmekle, yerinde kontroller yapmakla, uygunluk kriterlerinin yerine getirilip getirilmediğini kontrol ile ve yararlanıcılara zamanında ödemelerin yapılmasını temin etmekle görevlidir. PHARE programını uygulamak üzere çeşitli ülkelerde kurulmuş olan Ulusal Fon (National Fund) yetkili bir otorite olarak Ajansı akredite eder, yani Ajansın faaliyetlerini, ödemelerini, kontrol ve muhasebe işlemlerini uluslararası kabul edilmiş standartlarda yaptığını onaylar. Son olarak akreditasyon, Komisyon tarafından bir karar ile teyit edilir.

Ajansın hesapları her yıl bir onaylayıcı kuruluş tarafından denetlenir. SAPARD faaliyetleri FEOGA-Garanti bölümü muhasebe (hesap kontrol) yöntemlerine uygun olmalıdır. Ayrıca, AB Komisyonu harcamaların SAPARD kurallarına uygunluğunu kontrol eder.

SAPARD Ajansları çok büyük bir proje yükü ile karşılaşacaklar ve bunlar arasında bir seçim yapmak zorunda kalacaklardır. Bu seçimleri yaparken sadece mevcut sorunların çözümünü göz önüne almayacaklar bunun yanında projenin uygulanması ile birlikte Topluluk Müktesebatını uygulama kapasitesinin artması gereğine dikkat edeceklerdir.

Aday ülke ve Komisyon temsilcilerinden oluşan bir İzleme Komitesi programın uygulamasını izleyecek, hedeflere ulaşıp ulaşmadığını takip edecektir

Topluluk finansmanı ancak yukarıda bahsedilen üç şartın yerine gelmesinden sonra, yani, Programın kabulü, Çok Yıllık ve Yıllık Anlaşmaların sonuçlanması ve Komisyonun SAPARD Ajansı ile ilgili kararından sonra kullanılmaya başlanacaktır.

SAPARD tarafından finanse edilmesi öngörülen faaliyetler aşağıdaki gibidir:

- Tarımsal işletmelerde yatırımlar,
- Tarım ürünlerini ve su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlamasını geliştirme,
- Kalite, hayvan ve bitki sağlığı kontrollerini, gıda kalitesini ve tüketici koruması için yapıları iyileştirme,
- Çevreyi korumaya ve kırsal alanı devam ettirmeye yönelik üretim usullerini geliştirme,

- Alternatif gelir imkanları yaratma ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesini geliştirme,
- Çiftlik yardım ve çiftlik idare hizmetlerini (farm relief and farm management services) kurma,
- Üretici örgütleri kurma,
- Köylerin yenilenmesi, geliştirilmesi ve kırsal mirasın korunması,
- Arazi iyileştirme ve yeniden parselleme,
- Arazi kayıtlarını güncelleştirme,
- Mesleki eğitimi geliştirme,
- Kırsal altyapıyı geliştirme,
- Tarımsal su kaynakları yönetimi,
- Ormancılık, tarımsal arazilerin ağaçlandırılması, özel mülkiyete ait orman işletmelerinde yatırım, orman ürünlerini işleme ve pazarlama ve
- Teknik yardım.

Bütün projeler AB ve aday ülke tarafından ortaklaşa finanse edilecektir. Ortak finansman projenin özelliğine göre değişmektedir, şöyle ki, tamamen kamu tarafından finanse edilecek projelerde Topluluğun yardım oranı en fazla %75 oranına yükselebilir, bu durumda ulusal devlet projenin %25 ini finanse edecektir. Özel sektör tarafından yapılacak projelerde özel yatırım en az %50 oranında olmalıdır. Kamu kesimi katkısı içinde AB'nin katkısı en fazla % 75 oranında olabilecek, aday ülkenin katkısı asgari %25 oranında olacaktır. Bunların dışında teknik yardımların finansmanının %100 ünü Topluluk üstlenebilecektir.

b) SAPARD Programları

SAPARD Programları yetkili bir otorite tarafından en uygun coğrafi düzeyde 1 Ocak 2000 tarihinden itibaren 7 yıllık bir süre için hazırlanmalıdır. Programın içeriğinde aşağıdaki hususlar yer almalıdır:

- Mevcut durumun rakamsal boyutta dahil olmak üzere incelenmesi, gelişme potansiyelleri, yaşanan darboğazlar, aynı alanda daha önce gerçekleştirilmiş faaliyetlerin sonuçları, aktarılmış olan mali kaynaklar ve mümkün olan değerlendirme sonuçları,
- Öngörülen stratejinin tarifi, rakamsal hedefler, seçilen öncelikler ve coğrafi kapsam,

- İstihdam üzerindeki dahil olmak üzere beklenen ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler

- Belirlenen önceliğe göre sıralanmış, muhtemel Ulusal ve özel mali kaynakları ve Topluluk kaynaklarını içeren genel mali tablo,

- Faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, hazırlanması ve tedbirlerin uygulanması için gerekli teknik yardım, eğitim ve çalışmalar hakkında bilgi,

- Programın uygulamasında yetkili otorite ve organlar,

- Kamu veya özel nihai yararlanıcıların tanımı,

- Programın uygulanması için öngörülen tedbirlerin açıklanması,

- İzleme, değerlendirme, kontrol ve cezaları içeren, Programın gerektiği gibi uygulanacağını temin eden hükümler

- İlgili kişiler ve kurumlarla yapılan danışma görüşmelerinin sonuçları.

Programlarla ilgili 1268/1999 sayılı Konsey Tüzüğü 29 Haziran 1999 tarihinde yayınlanmıştır. Bu tarihten itibaren 6 ay içinde aday ülkeler programlarını hazırlayıp Komisyona sunmak zorundadırlar, Komisyon ise yine 6 ay içinde bu programları değerlendirecektir. İlgili tüzükte programların,

- piyasa etkinliğini, kaliteyi ve sağlık standartlarını artırmaya,

- iş yaratmak ve mevcut işlerin devamını sağlamaya ve

- çevreyi korumaya

öncelik vermeleri gerektiği ifade edilmektedir.

SAPARD kapsamındaki ülkelerden biri üyeliğe kabul edilirse, programdan çıkmış kabul edilecektir, bu çerçevede SAPARD fonu diğer ülkeler arasında yeniden dağıtılacaktır.

Yardım önceden, ortada ve son değerlendirmeye tabidir. Aday ülkeler Komisyona yıllık rapor göndereceklerdir.

Öngörülen tedbirler Katılım Ortaklığı Belgeleri, Ulusal Programlar ve Ortak Tarım Politikası hedefleri ile uyumlu olmalıdır. Programın yıllık olarak en fazla %2 si Komisyonun ön çalışmaları, karşılıklı ziyaretleri, değerlendirmeleri ve kontrolleri çerçevesinde kullanılabilir.

Haziran tüm aday ülkeler SAPARD Fonundan yararlanmaya başlamış durumdadır.

Hazırlanan kırsal kalkınma programlarında yer alan önceliklerin ülkeden ülkeye farklılaştığı görülmektedir. Bunun yanında, programların çoğunda, tarımsal işletmelerde yatırım, tarım ürünlerinin pazarlaması ve işlenmesi ve kırsal altyapının iyileştirilmesi tedbirleri en çok öne çıkarılan tedbir kalemleri olmaktadır. Metnin sonundaki tabloda, ülkelerin programlarına göre, tedbir bazında öngörülen kaynak dağılımı gösterilmektedir.

Program hazırlama süreci üye ülkelerde yapısal fonlar kapsamında yürütülen 7 yıllık kırsal kalkınma programı hazırlama süreci ile benzerlik taşımaktadır. Bu yüzden aday ülkelerden, SAPARD Fonu aracılığı ile, gerek programlama yapma hususunda ve gerek programı uygulayacak idari kapasiteyi elde etme açısından yapısal fonların kullanımına yakınlık kazanmaları beklenmektedir.

Tablodan da görüleceği üzere toplam Topluluk katkısının %26'sı tarım ürünlerinin pazarlaması ve işlenmesi başlığı altındaki tedbir için kullanılması öngörülmekte, bu tedbiri %20'nin biraz üzerindeki oranlarla tarımsal işletmelerde yatırım ve kırsal altyapıda yatırım başlıklı tedbirler izlemektedir. SAPARD tarafından finanse edilme imkanı ilgili tüzüklerle öngörüldüğü halde çiftlik yardım ve çiftlik yönetim hizmetleri kurma ve arazi kayıtlarını güncelleştirme tedbirleri programlara dahil edilmemiştir. Ayrıca, üye ülkelerin aksine aday ülkelerin programlarında bulunması şart koşulmamış olan çevreye duyarlı tarımsal üretim tedbirleri pilot proje uygulaması olarak Slovenya hariç bütün aday ülkelerin programlarında yer almıştır.

Çiftliklerin sabit ekipman ve varlıklarını geliştirerek, üretilen ürünlerin kalitesini artırarak, pazar ihtiyaçlarına uygun ürünlere yönelim sağlayarak ve çiftlik faaliyetlerini çeşitlendirerek işletmelerin verimliliğini artırmayı hedefleyen **tarımsal işletmelerde yatırım tedbiri** toplamda ikinci sırada bir öncelik olmakla birlikte bir çok ülke için birinci öncelik sırasına oturmuştur (Litvanya %47, Estonya %43, Bulgaristan %31...). Bu tedbir yoluyla aday ülkelerdeki çiftliklerin Topluluk standartlarına yükseltilmesi beklenmektedir.

Yine tablodan da anlaşılacağı üzere, aday ülkelerin, tarım sektörünün pazarlama kabiliyetini; bina inşası veya yeniden yapımı, gıda işleme kuruluşlarında yapılacak yatırım, yeni ekipman, depo malzemeleri alımı ve kalite ve atık kontrolünü geliştirme gibi alanlarda yapılacak yatırımlarla, artırmayı hedefledikleri **tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlama** başlıklı tedbir, programlarda Topluluk katkısının en çok aktarılacağı faaliyet alanı olmuştur.

Bunların dışında öncelik verilen tedbirler aşağıdaki gibidir;

Ormancılık tedbiri: Tarımsal arazilerin ağaçlandırılması, mevcut orman arazilerinin geliştirilmesi, orman ürünlerinin elde edilmesinin, işlenmesinin ve pazarlamasının rasyonel hale getirilmesi ve orman alt yapısının desteklenmesi bu tedbir başlığı altında değerlendirilebilecek faaliyetler olarak görünmektedir. Programlar kapsamında Topluluğun bu yardım kalemine katkısı 167 milyon euro olarak öngörülmektedir.

Tarımsal su kaynakları yönetimi: Bu tedbirin nihai amacı sürdürülebilir su kaynağı yönetimini temin etmek ve kırsal alanlarda çevreyi korumaktır. Bu kapsamda mevcut sulama sistemleri modernleştirilebilir, tarımsal alanları sel tehlikesinden korumak için setler inşa edilebilir ve sulama sistemleri arasında ağlar veya bentler yapılabilir. Bu yardım başlığının Topluluk toplam katkısının %1'ini alması hesaplanmaktadır.

Kırsal altyapının geliştirilmesi: Tüm aday ülkelerde, fakir altyapının ekonomik gelişme üzerinde olumsuz tesiri olduğu görülmektedir. Bir çok aday ülkede tarım işletmelerinde telefon hizmeti yetersiz, elektrik kullanım imkanı düşük ve kanalizasyon altyapısı zayıftır. Bu yüzden programlarda ağırlık verilen kalemlerden biri olmuştur. Toplam Topluluk katkısının %21'i bu başlık altında değerlendirilecektir. Bu bağlamda, programlarda su ve su yönetimi, yollar, elektrik arzı ve haberleşme sistemleri ağırlık kazanmıştır.

Mesleki eğitim: Mesleki eğitimin temel amacı, çiftçilerin ve tarımla ilgili kişilerin ekonomik varlığını devam ettirebilir bir çiftliği idare edebilmelerini sağlayacak yetenekleri elde etmeleri ve üretimi yönlendirebilmelerini sağlayabilmektir. Tarım ve ormancılık ürünleri ile uğraşanların dışında tarımsal üretimden vazgeçip kırsal turizm gibi başka kırsal alan faaliyetlerine yönelenler de bu tedbirin konusudur.

Arazi kaydını güncelleştirme: Çoğu aday ülke için bu başlık önemli bulunmakla birlikte Phare ve Ulusal kaynaklardan bu alana transfer sağlandığı için hiç bir SAPARD programında yer almamıştır.

Arazi iyileştirmesi ve yeniden parselleme: Üç ülke tarafından bu alana öncelik tanınmıştır (Letonya, Çek Cum. ve Slovakya).

Köylerin geliştirilmesi ve kırsal mirasın korunması: Bu tedbirin öncelikli hedefi kırsal alanda yaşayanların daha iyi yaşam koşullarına kavuşmasıdır. Bunun yanında yerel kültürlerin korunması bu tedbirin bir başka önemli ayağıdır. Değişik oranlarda olmakla birlikte dört aday ülke bu kalemi programlarına dahil etmişlerdir. Bu kapsamda yapılabilecek faaliyetler olarak yolların ve kamu alanlarının yenilenmesi, köyün görünüşünün iyileştirilmesi, tarihi anıtların korunması, yeni pazar yerleri, park ve bahçe gibi yerlerin inşası ve yerel dinlenme mekanlarının kurulması sıralanabilir.

Üretici grupları: Ürünlerini grup halinde, pazara, önceden belirlenmiş standartlarda sunacak olan üreticileri desteklemek bu yardım paketinin genel amacıdır. Bu kapsamda Topluluğun katkısı 47 milyon euro olması planlanmaktadır.

Ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi : Bu kalemin hedefi alternatif gelir kaynakları yaratarak kırsal alandaki insanların ekonomik faaliyetlerini çeşitlendirmelerini sağlamaktır. Topluluk katkısının %11'i bu kapsamda değerlendirilecektir.

Çevreye duyarlı tarımsal üretim metotlarının geliştirilmesi : Üye ülkelerin aksine zorunlu olmayan bu paket, pilot projelere konu olmak üzere programlara alınmıştır.

Kalite ve hayvan ve bitki sağlığı kontrollerinin iyileştirilmesi ve gıda ürünlerinin kalitesinin artırılması ve tüketicinin korunması : Bu yardım konusu daha çok Phare programı altında değerlendirildiğinden SAPARD'ın bu alana katkısı düşük kalmış ve programlara sadece Romanya tarafından dahil edilmiştir.

Tablo 1: Kırsal Nüfus				
	Kırsal topluluklardaki nüfus (km2 başına 100 kişi den az)	Bölge tiplerine göre nüfus		
		Kırsallığı baskın	Önemli oranda kırsal	Kentselliği baskın
	Ulusal nüfusun % si			
Belçika	4.9	3.4	4.9	91.7
Danimarka	32.4	39.6	31.3	29.1
Almanya	12.0	5.4	25.2	69.3
Yunanistan	30.8	28.1	28.3	43.6
İspanya	24.4	12.7	41.5	45.8
Fransa	23.7	10.5	56.5	32.9
İrlanda	43.1	46.6	15.1	38.3
İtalya	14.1	4.1	27.1	68.8
Lüksembourg	19.3	YOK	100.0	YOK
Hollanda	3.1	0.0	6.7	93.3
Avusturya	34.6	30.2	28.9	41.0
Portekiz	21.2	18.1	22.8	59.1
Finlandiya	50.6	58.9	41.1	0.0
İsveç	66.8	63.2	17.7	19.1
İngiltere	8.7	1.0	18.7	80.3
AB-15	17.5	9.7	29.8	60.5
AB-15 in alanı	% 80.9	%47.0	%37.4	%15.6

Kaynak: Rural Developments, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, 1997,Brüksel

Tablo 2: Gayri safi yurt içi hasıla				
	Ulusal ortalama	Bölge tiplerine göre		
		Kırsallığı baskın	Önemli oranda kırsal	Kentselliği baskın
	AB-15= 100			
Belçika	115.0	91.4	98.8	115.0
Danimarka	142.1	131.4	132.8	166.9
Almanya	127.3	95.9	104.0	153.1
Yunanistan	47.5	41.5	46.0	52.7
İspanya	62.5	49.9	58.7	69.5
Fransa	116.5	93.4	102.7	139.2
İrlanda	76.4	69.3	81.9	YOK
İtalya	88.3	60.8	83.4	90.5
Lüksembourg	182.9	-	182.9	-
Hollanda	110.9	0.0	89.9	112.5
Avusturya	121.5	90.4	110.7	174.5
Portekiz	43.4	34.5	37.3	54.7
Finlandiya	97.3	85.2	114.1	0.0
İsveç	114.4	104.2	117.2	145.0
İngiltere	88.2	73.4	83.2	89.6
AB-15	100.0	80.4	88.4	109.6

Kaynak: Rural Developments, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, 1997,Brüksel

Tablo 3: İşsizlik (1994-96)				
	Ulusal ortalama	Bölge tiplerine göre		
		Kırsallığı baskın	Önemli oranda kırsal	Kentselliği baskın
	Aktif çalışan nüfus içinde % si			
Belçika	9.5	9.7	10.7	9.5
Danimarka	7.8	7.5	7.7	8.3
Almanya	8.4	6.4	8.7	8.5
Yunanistan	9.0	7.8	7.6	11.1
İspanya	23.2	23.1	23.1	23.4
Fransa	11.8	9.7	11.9	12.3
İrlanda	13.1	12.7	13.2	13.4
İtalya	11.4	13.9	11.4	11.3
Lüksembourg	3.1	-	3.1	-
Hollanda	6.8	Yok	7.5	6.7
Avusturya	4.1	4.2	3.9	4.2
Portekiz	7.1	12.1	5.8	8.6
Finlandiya	17.5	19.1	15.5	Yok
İsveç	10.0	10.0	10.0	Yok
İngiltere	8.7	8.1	7.7	9.0
AB-15	10.7	11.4	11.3	10.2

Kaynak: Rural Developments, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, 1997,Brüksel

Tablo 4: Tarımsal İstihdam (1990-91)				
	Ulusal ortalama	Bölge tiplerine göre		
		Kırsallığı baskın	Önemli oranda kırsal	Kentselliği baskın
	Toplam istihdam içinde % si			
Belçika	2.5	8.5	4.3	2.7
Danimarka	5.5	9.7	4.9	1.0
Almanya	3.0			
Yunanistan	19.6	28.3	30.0	1.5
İspanya	11.3	26.1	14.9	5.9
Fransa	5.5	13.5	7.5	1.4
İrlanda	14.9	23.6	19.0	6.8
İtalya	8.9	17.0	12.9	9.5
Lüksembourg	3.3	-	3.3	-
Hollanda	4.5	Yok	8.2	4.8
Avusturya	6.2	12.1	8.6	2.4
Portekiz	20.3	39.8	27.6	10.4
Finlandiya	8.4	Yok	Yok	Yok
İsveç	3.7	5.6	2.2	0.6
İngiltere	2.1	11.6	5.7	1.6
AB-15	5.8	12.4	6.5	2.0

Kaynak: Rural Developments, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, 1997,Brüksel

Tablo 5: Kırsal Kalkınma Tedbirleri		
	Euro	
Genç çiftçiler için İlk kuruluş yardımı	25 000	
Erken emeklilik	15 000 150 000 3500 35000	Yıl ve çiftçi başına Çiftçi başına toplam Yıl ve işçi başına İşçi başına toplam
Dezavantajlı alanlar Minimum telafi edici ödeme Maksimum telafi edici ödeme	25 200	Hektar başına Hektar başına
Çevresel kısıtlı alanlar Maksimum ödeme	200	Hektar başına
Tarım-çevre(agri-environment) Yıllık ürünler Özel yıllık ürünler Diğer arazi kullanımları	600 900 450	Hektar başına Hektar başına Hektar başına
Ormanlaştırmadan kaynaklanan maliyeti kapatan yıllık maksimum prim Çiftçiler-dernekler için Diğer özel kanuna tabi kişiler	725 185	Hektar başına Hektar başına
Ormanların ekolojik istikrarını koruma Maksimum Minimum	40 120	Hektar başına Hektar başına

Kaynak: Fact-Sheet, CAP Reform: Rural Development, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, 2000, Brüksel

Tablo 6. SAPARD kapsamında 2000-06 arasında aday ülkelere aktarılacak kaynağın dağılımı (2001 fiyatları-yıllık- euro)

Bulgaristan	54.128.000
Çek cumhuriyeti	22.911.000
Estonya	12.603.000
Litvanya	30.976.000
Letonya	22.688.000
Romanya	156.429.000
Slovakya	18.992.000
Slovenya	6.580.000
Macaristan	39.517.000
Polonya	175.170.000
TOPLAM	540.000.000

Kaynak: The Enlargement Process and the Three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard,

AB Komisyonu, Genişleme Genel Müdürlüğü, Şubat, 2002, Brüksel.

Tablo 7a: Programlara göre öncelik bazında SAPARD kapsamında aday ülkelere sağlanacak Topluluk Katkısı

Tebdirler	Bulgaristan		Çek Cum.		Estonya		Macaristan		Letonya		Litvanya	
	Euro	%	euro	%	euro	%	euro	%	euro	%	euro	%
Tarımsal işletmelerde yatırım	113000000	31	24852531	16	36307508	43	75607000	28	35294216	23	97408318	47
Tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlaması	86137523	24	39241696	25	15612332	18	54542000	21	39650825	26	43680924	21
Kallite, hayvan ve bitki sağlığı												
Çevreye duyarlı tarım	9000000	2	4583835	3	1210012	1	11330000	4	6970116	5	2124171	1
Ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi	23000000	6	24780004	16	15249329	18	41077000	15	35945379	24	17056407	8
Üretici grupları	3500000	1					19530000	7				
Köylerin yenilenmesi ve kırsal miras	28500000	8	16410264	11	3025030	4	24070000	9				
Arazi iyileştirilmesi ve yeniden parselleme			31007091	20					2831608	2		
Mesleki eğitim	16000000	4	3310547	2			4748000	2	5882748	4	3726429	2
Kırsal altyapı	20690000	6	8205131	5	10529171	12	31829000	2	1299986	2	32275215	16
Su kaynakları yönetimi	20000000	5										
Ormancılık	30000000	8			1089011	1			4574994	3	7687763	4
Teknik yardım	14000000	4	1609493	1	1694332	2	2885381	1	3049996	2	4248335	2
Tebdirler toplamı	363827523	100	154000592	100	84716725	100	265618381	100	152499868	100	208207562	100
1268/99 nolu Tüzüğün 7(4) sayılı maddesi uyarınca	7355499		3113428		1712716		5370008		3083090		4209328	
TOPLAM	371183022		157114020		86429441		270988389		155582958		212416890	
	%10		%4		%2		%7		%4		%6	

Kaynak: SAPARD Annual Report- Year 2000, Avrupa Komisyonu Tarım Genel Müdürlüğü, Brüksel, 2001.

Tablo 7b: Programlara göre öncelik bazında SAPARD kapsamında aday ülkelere sağlanacak Topluluk Katkısı

Tedbirler	Polonya		Romanya		Slovakya		Slovenya		Bütün ülkeler	
	Euro	%	Euro	%	euro	%	euro	%	euro	%
Tarımsal işletmelerde yatırım	208084148	18	155617000	15	35402284	28	15498700	35	797071705	22
Tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlaması	448320000	38	175544000	17	33623611	26	17712800	40	954065711	26
Kallite, hayvan ve bitki sağlığı			28049000	3					28049000	1
Çevreye duyarlı tarım	16750000	1	26571000	3	4500000	4			83039134	2
Ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi	136040000	12	102600000	10	14413327	11	6199704	14	416361150	11
Üretici grupları			17712000	2	5850000	5			46592000	1
Köylerin yenilenmesi ve kırsal miras									72005294	2
Arazi iyileştirilmesi ve yeniden parselleme					12617500	10			46456199	1
Mesleki eğitim	25610000	2	55535000	5	2500000	2			117312724	3
Kırsal altyapı	327780000	28	299391000	28	5080275	4	4428200	10	758507978	21
Su kaynakları yönetimi			29525000	3					49525000	1
Ormancılık	6170000	1	108340000	10	9670923	8			167532691	5
Teknik yardım	8659686	1	52561078	5	4000000	3	393098	1	93101399	3
Tedbirler toplamı	1177413834	100	1051445078	100	127657920	100	44232502	100	3629619985	100
1268/99 nolu tüzüğün 7(4) sayılı maddesi uyarınca	23803764		21257056		2580860		894251		73380000	
TOPLAM	1201217598		1072702134		130238780		45126753		3702999985	
	%32		%29		%4		%1		%100	

Kaynak: SAPARD Annual Report- Year 2000, Avrupa Komisyonu Tarım Genel Müdürlüğü, Brüksel, 2001.

KAYNAKLAR

David Baldock, Janet Dwyer, Philip Lowe, Jan-Erik Petersen ve Neil Ward, The Nature of Rural Development. Towards a Sustainable Integrated Rural Policy In Europe, January 2001.

Koray Kısagüner, Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınma Politikası, Ankara Üniversitesi, ATAUM,OTP 6.Dönem,Ankara-2000.

Prof. Laurent Van Depoele, Major Achievements and Gaps in Rural Development in the EU, Third World Bank EU Accession Conference, Sofia, June, 2000.

Peter Berkowitz (Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü), Defining the Concept of Rural Development: A European Perspective, World Bank Workshop, Sofya, June 2000.

Fact-Sheet, CAP Reform: Rural Development, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, 2000, Brüksel.

Rural developments, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, Temmuz 1997, Brüksel.

Fact-Sheet, EU and enlargement, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, Ekim 2000, Brüksel.

Presentation on SAPARD, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, Aralık 2000, Brüksel.

Pre- Accession Aid, Agricultural Instrument (Sapard), www.europa.eu.int, Mart 2001.

SAPARD Annual Report- Year 2000, Avrupa Komisyonu Tarım Genel Müdürlüğü, 2001, Brüksel.

The Enlargement Process and the Three Pre-accession Instruments: Phare, ISPA, Sapard, Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü, Şubat 2002, Brüksel.

İlgili Tüzükler: 1268/99 sayılı Konsey Tüzüğü, 2222/2000 sayılı Komisyon Tüzüğü.